

УДК 378.017:174]:37.011.3-052

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/51-91>**Олег МАЛИШЕВСЬКИЙ,***orcid.org/0000-0002-7653-7862**доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри професійної освіти та технологій за профілями
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Умань, Черкаська область, Україна) omalysh67@gmail.com***Юлія ГВОЗДЕЦЬКА,***orcid.org/0000-0002-8309-6102**кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти та технологій за профілями
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(Умань, Черкаська область, Україна) gvozdetskajay@gmail.com*

ДОСЛІДЖЕННЯ ОКРЕМИХ АСПЕКТІВ ГЕНЕЗИСУ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА»

У статті здійснено дослідження генезису поняття «професійна культура» у контексті підготовки майбутніх фахівців з професійної освіти. З'ясовано, що культура – це надзвичайно динамічна категорія, оскільки кожне покоління може розвиватись на ґрунті творчого використання культурного надбання попередніх поколінь. Зроблено висновок, що кожна особистість здатна не тільки відтворювати й наслідувати минулий досвід, а й творчо удосконалювати себе, збагачуючи культуру суспільства. Окреслено сутність поняття «культура» як комплекс якостей, які людина сформувала у собі власними зусиллями, як прояв людської самосвідомості. До прояву людської самосвідомості віднесено професійну культуру, основи якої закладаються у майбутнього фахівця під час навчання, у період підготовки до професійної діяльності та професійного становлення.

Професійна культура фахівця зумовлена специфікою професійної діяльності, відповідними цінностями та традиціями конкретної сфери, водночас вона є невід'ємною складовою загальної культури особистості. У статті зазначено, що ґрунтом для формування професійної культури у майбутнього фахівця є загальнолюдські цінності та досвід минулих поколінь, а також тенденції розвитку певної професійної галузі та суспільства у цілому.

У результаті дослідження зроблено висновок, що професійна культура майбутнього фахівця з професійної освіти відіграє роль характеристики його як суб'єкта діяльності у певній професії. Також зазначено, що формуванням професійної культури передбачено переведення нормативної основи професійної діяльності в особистий стиль її виконання. Цей процес характеризується вибором індивідуальних засобів і способів професійної діяльності, підходів до її проектування, а також мотивами, ціннісними орієнтаціями, особливостями процесу її виконання.

Ключові слова: культура, професійна культура, професійна культура фахівця, професійна підготовка, професійне становлення, фахівець з професійної освіти.

Oleh MALYSHEVSKIY,*orcid.org/0000-0002-7653-7862**Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Professor at the Vocational Education and Profile Technologies Department
Pavlo Tychna Uman State Pedagogical University
(Uman, Cherkasy region, Ukraine) omalysh67@gmail.com***Yuliia HVOZDETSKA,***orcid.org/0000-0002-8309-6102**Candidate of Pedagogical Science,
Associate Professor at the Vocational Education and Profile Technologies Department
Pavlo Tychna Uman State Pedagogical University
(Uman, Cherkasy region, Ukraine) gvozdetskajay@gmail.com*

RESEARCH OF SOME ASPECTS OF THE GENESIS OF THE CONCEPT OF “PROFESSIONAL CULTURE”

In the article research of genesis of concept "professional culture" is carried out in the context of preparation of future specialists on trade education. It is found out, that a culture is an extraordinarily dynamic category, as every generation can

develop on soil of the creative use of cultural acquisition of previous generations. Drawn conclusion, that every personality is capable not only to recreate and emulate past experience, but also creatively to perfect itself, enriching the culture of society. Essence of concept "culture" as complex of qualities that a man formed in itself own efforts is outlined, as a display of human consciousness. Before the display of human consciousness a professional culture bases of that are mortgaged for a future specialist during studies is taken, in a period preparation to professional activity and professional becoming.

The professional culture of specialist is predefined by the specific of professional activity, corresponding values and traditions of certain sphere, at the same time she is the inalienable constituent of general culture of personality. It is marked in the article, that for forming of professional culture a future specialist has common to all mankind values and experience of past generations, and also progress of certain professional industry and society trends soil on the whole.

As a result of research drawn conclusion, that the professional culture of future specialist on trade education acts part description of him as a subject of activity in a certain profession. It is also marked that forming of professional culture is envisage translation of normative basis of professional activity in the personal style of her implementation. This process is characterized the choice of individual facilities and methods of professional activity, going near her planning, and also by reasons, valued orientations, features of process of her implementation.

Key words: *culture, professional culture, professional culture of specialist, professional preparation, professional becoming, specialist on trade education.*

Постановка проблеми. Невпинний процес світової науки і техніки, цифровізація суспільства, орієнтація суспільно-політичних та соціально-економічних трансформацій України на позитивний досвід країн європейського простору, становлення суверенної незалежної держави зумовлюють кардинальні зміни у системі вищої професійної освіти. Зростаючі вимоги до особистісних і професійних якостей сучасного здобувача вищої освіти, зміна загальноосвітніх парадигм, інтенсифікація освітнього процесу стимулюють до формування конкурентоспроможного, мобільного, креативного, висококваліфікованого фахівця, здатного виконувати свої професійні обов'язки на рівні світових стандартів й зорієнтованого на постійне самоудосконалення й саморозвиток упродовж життя. Формування фахівця такого гатунку в умовах вищої професійної освіти неможливе без розвитку у нього первинної, на нашу думку, якості майбутнього педагога, інтелектуала, носія світового й національного досвіду – професійної культури. Окреслені аспекти актуалізують проблему дослідження цього феномену у контексті підготовки фахівця з професійної освіти.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Розвиток професійної культури майбутніх фахівців зумовлено вимогами до якості професійної освіти та є одним із шляхів реалізації положень Національної доктрини розвитку освіти України у ХХІ столітті, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», концептуальних засад та напрямів розвитку вищої освіти в Україні, Державними стандартами професійної освіти та іншими державними нормативними документами.

Аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми показав, що сьогодні професійна культура привертає увагу багатьох дослідників різних галу-

зей науки. Філософський фундамент феномена «культура» закладено у наукових працях Е. Баллера, М. Бердяєва, Г. Драча, П. Друкера, А. Спіркіна, Е. Тейлора, О. Шпенглера та ін. Культура як інтегративний компонент змісту освіти висвітлюється Ф. Гोनоболіним, Дж. Картером, К. Петтерсоном та ін.

У системі професійної освіти, проблема формування професійної культури особистості має глибоке теоретичне підґрунтя. У цьому контексті варто відзначити роботи таких дослідників, як: І. Вологдіна, О. Грибкова, В. Гриньова, Н. Качуровська, О. Коржуєва, Г. Короткова, Н. Молоткова, І. Пальшкова, В. Подмарков, Г. Соколова та ін.

Сьогодні значну увагу приділяють формуванню професійної культури майбутніх фахівців у процесі їхньої підготовки у різних закладах освіти. Окремим підходам щодо формування модифікацій професійної культури присвячено роботи таких науковців, як: Ю. Безрученков, Г. Дмитренко, М. Козирев, Ю. Козловська, Г. Колесніков, А. Кребер, Б. Мільнер, А. Оучі, В. Співак, Л. Фільштейн та ін.

Проте, незважаючи на велику кількість досліджень, не існує єдиного підходу щодо трактування сутності поняття «професійна культура» та шляхів і засобів розвитку її у майбутнього фахівця з професійної освіти в умовах закладу вищої освіти.

Мета статті – дослідження генезису поняття «професійна культура» у контексті підготовки майбутніх фахівців з професійної освіти.

Виклад основного матеріалу. Тривалий час проблеми формування професійної культури фахівців залишалися поза увагою науковців, оскільки у нових соціально-економічних умовах нагального розв'язання потребували питання оновлення змісту освіти, створення й упровадження до освітнього процесу сучасних

педагогічних технологій, забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу. Водночас відбувалися зміни у напрямках професійної підготовки, під впливом часу виникали нові спеціальності, що вимагало теоретико-методичного обґрунтування підготовки фахівців у системі вищої професійної освіти.

Сучасність спрямовує професійну освіту не тільки на підготовку компетентного, конкурентоспроможного фахівця, здатного до саморозвитку і творчого пошуку у професійній діяльності, але й особистості зі стійкою системою цінностей. Тому, метою сучасної професійної освіти стає підготовка фахівця як носія загальної і професійної культури (Вайнтрауб, 2015: 71).

Аналіз наукової літератури дозволяє зробити висновок про те, що не існує єдиного погляду щодо сутності та структури культури, у цілому, і професійної культури, зокрема.

У загальному сенсі культуру розуміють як історично визначений рівень розвитку суспільства і людини, що виражається у типах і формах організації життєдіяльності людей і тих матеріальних та духовних цінностях, що ними створені (Прохоров, 1973); як соціальну пам'ять суспільства (спільноти), що зумовлює способи збереження соціальної інформації, консервує її та дозволяє відтворити еталони поведінки, що перевірені досвідом і відповідають потребам розвитку суспільства (Кремень, 2008); як сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених людством протягом його історії (Бусел, 2009). Енциклопедія сучасної української мови трактує культуру як прояв життя людини, що виражається у моделях поведінки, засобах і продуктах діяльності, зокрема ідеях, ідеалах, нормах та цінностях (Козирев, 2013).

У вузькому розумінні культура – це освіченість, вихованість; рівень, ступінь досконалості певної галузі господарської чи розумової діяльності, праці і фахової підготовки, суспільної поведінки (Нечволод, 2009); «це сфера духовного життя суспільства, що охоплює насамперед систему виховання, освіти, духовної творчості,.. рівень освіченості, вихованості людей, а також рівень оволодіння якоюсь галуззю знань або діяльності (Гончаренко, 1997).

Існує загальновизнаний поділ культури на матеріальну, соціальну і духовну. До матеріальної культури відносять взаємостосунки людини з довкіллям, задоволення її потреб, забезпечення подальшого існування, технологічну сторону її життя. Під соціальною культурою розуміють стосунки між людьми, систему статусів і соціальних

інститутів. Духовна ж культура – це суб'єктивні аспекти життя, ідеї, установки, цінності і способи поведінки, що орієнтуються на них (Фільштейн, 2016: 14).

Якщо характеризувати культуру у різних конкретних формах суспільного життя, то мова йде про різні її види: естетичну, моральну, професійну, політико-правову, економічну, екологічну, побутову, фізичну, управлінську, акторську, особистісну, емоційну тощо. Кожну з перерахованих видів культур можна назвати специфічним засобом організації і розвитку людської діяльності, відображеного у продуктах матеріальної та духовної праці, у системі соціальних норм, у духовних цінностях, у ставленні людей до природи, до себе та взаємовідносинах між людьми. Але кожний з вищевказаних видів має свою специфіку (Улюнова, 2016: 127).

Отже, культура – це надзвичайно динамічна категорія, оскільки кожне покоління може розвиватись на ґрунті творчого використання культурного надбання попередніх поколінь, кожна особистість здатна не тільки відтворювати й наслідувати минулий досвід, а й творчо удосконалювати себе, збагачуючи культуру суспільства. Ця теза є особливо цінною для формування професійної культури у майбутніх фахівців з професійної освіти, оскільки культура нині стає невід'ємною характеристикою особистості.

У наведених визначеннях спільним є те, що культуру людини визначають як комплекс якостей, які людина виробила у собі власними зусиллями, так і як прояв людської самосвідомості. Одним із таких явищ є професійна культура, основи якої закладаються у людини під час навчання, у період підготовки до професійної діяльності та професійного становлення.

У науковий обіг термін «професійна культура» було введено В. Подмарковим. До професійної культури він відносив: а) особливі знання даного виду праці, що складають зміст професії; б) знання даної виробничої ситуації, організаційних зв'язків і їх виконавців (Подмарков, 1972).

Поняття «професійна культура» отримало поширення у вітчизняній педагогіці у 80-х рр. ХХ століття, що було поєднано з розробкою культурологічного підходу, з позицій якого вивчали більшість педагогічних процесів і явищ. Так, формування професійної культури розглядали як системотвірний чинник становлення майбутнього фахівця. Уперше поняття «професійна культура» використано у наукових працях, пов'язаних з виробничою педагогікою. Науковець Г. Соколова зазначає, що професійна культура працівника – це

ступінь оволодіння ним досягнень науково-технічного і соціального прогресу і повнота реалізації цього досвіду у трудовій діяльності (Соколова, 1970: 92).

Професійна культура – це система колективних цінностей, переконань, зразків і норм виробничої поведінки, притаманних певній групі працівників – професіоналів. Професійна культура формується як важливий механізм взаємодії, що допомагає людям жити в професійному середовищі, зберігати єдність і цілісність науково-практичної діяльності (Безрученков, 2013: 34).

Водночас професійна культура – це цілісна, складно ієрархічна система професійної структури особистості, що складається і функціонує у взаємодії двох форм: об'єктивної (мобікультурні об'єкти та реалії) та суб'єктивної (відбиток культури у свідомості) (Фільштейн, 2016: 14).

Як зазначає В. Гриньова, професійна культура включає дві сфери: духовну й діяльнісно-поведінкову. Духовна сфера представляє діалектичну єдність професійного ідеологічного й психологічного компонентів, містить систему професійних знань, переконань, культуру професійного мислення, професійні потреби, почуття, волюву готовність до здійснення професійної діяльності. Діяльнісно-поведінкова сфера поєднує професійно-доцільні способи діяльності й культуру поведінки (Гриньова, 2014: 80).

Професійне становлення майбутнього фахівця під час навчання у закладі вищої освіти, за твердженням М. Козирев, є важливим етапом у його соціалізації, де провідним видом діяльності стає навчально-професійна. Професійна підготовка у закладах вищої освіти майбутніх фахівців охоплює надбання фундаментальних основ їх професійного простору, тобто тієї системи цінностей, світогляду, практичного досвіду, які необхідні для ефективної професійної діяльності (Козирев, 2013: 309).

Освітній процес у закладі вищої освіти – це певна система соціально-психологічної взаємодії, яка забезпечує передачу знань, формування професійних умінь і навичок, розвиток професійного світосприйняття, засвоєння професійних знань. Однією з умов успішного професійного становлення є формування та розвиток у майбутнього фахівця уявлень про себе як суб'єкта власної професійної діяльності, тобто конкретним баченням себе в професії через перетворення деякого суспільно виробленого еталона професії у її суб'єктивну особистісну модель. (Бондаренко, 2022).

Безупинність цього процесу поліпшує здатність до майбутньої професійної діяльності, яка

є інтегральним поняттям великої кількості компонентів. До таких компонентів відносять: виховання, освіту, професійну підготовку, творчий потенціал фахівця, соціальну психологію, соціальну активність та інше. Ці компоненти діють не ізольовано, а у взаємодоповненні, тобто: професійна підготовка не може бути відірвана від освітнього ступеня фахівця. Необхідність підвищення загального освітнього ступеня полягає у тому, що він є показником культури суспільства.

Для успішного професійного розвитку особистості необхідною є наявність індивідуально-особистісних (внутрішніх) та соціокультурних (зовнішніх) факторів. Внутрішні чинники активізують індивідуальні особливості людини, потребу у самореалізації, саморозвитку, психологічну готовність до праці, зовнішні суспільні відношення, характер професійної діяльності, професійні вимоги до індивіда. Підґрунтям самореалізації є наявність творчого потенціалу (Винославська, 2005: 119).

Творчий потенціал, який визначає здатність підходити до своєї праці творчо, найбільш залежить від такої якісної характеристики здатності до майбутньої професійної діяльності як культурний рівень фахівця, який формує його менталітет, моральні якості. Підвищення рівня цієї здатності, одним з компонентів якої є професійна культура, позитивно впливає на кінцеві результати професійної діяльності.

Зумовлена специфікою професійної діяльності, відповідними цінностями та традиціями конкретної професійної сфери, професійна культура залишається невід'ємною складовою загальної культури особистості будь-якого фахівця. Формування професійної культури у майбутнього фахівця має ґрунтуватися на загальнолюдських цінностях та досвіді минулих поколінь, враховувати тенденції розвитку певної професійної галузі та суспільства у цілому (Гриньова, 2014: 81).

Проблема розвитку професійної культури майбутніх фахівців тісно поєднана з механізмом особистісного розвитку, який передбачає самостереження, самоаналіз, особистісну психокорекцію. Запорукою успішного розвитку майбутнього фахівця є усвідомлення ним необхідності глибокого самопізнання, корекції та пошуків шляхів самовдосконалення (Фільштейн, 2016: 15).

На особистісному рівні, суть професійної культури, виражають мірою освоєння необхідних професійних знань, навичок й умінь, професійного досвіду, ступенем інтеграції професійних і соціальних якостей особистості; здатністю застосовувати сукупність найбільш раціональних способів,

приймів роботи в різних ситуаціях, що складаються в процесі діяльності й забезпечують її високу ефективність. У своєму реальному функціонуванні професійна культура особистості виступає, насамперед, як сукупність конкретних соціально-значущих професійних дій (Гриньова, 2014: 83).

Сучасні заклади вищої професійної освіти спрямовані переважно на те, щоб майбутній фахівець здобув спеціальні уміння та знання, достатні для виконання професійних завдань інноваційного характеру, формування ж професійної культури залишається на другому плані.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сьогодні чи не єдиним каналом формування особистісних якостей і професійних компетентностей у майбутніх фахівців залишається професійна освіта. Водночас, у світлі професійної підготовки, пріоритетною, на нашу думку, особистісною метою кожного майбутнього фахівця з професійної освіти має бути не короткотривале задоволення від процесу навчання, від отримання нових (іноді досить суперечливих та відірваних від майбутньої професійної діяльності) знань та умінь, а формування власної концепції навчання, спрямованої на кар'єрне зростання, на досяг-

нення професійного успіху, на розвиток здатності до самонавчання, самовдосконалення, постійної динаміки. Водночас становлення сучасного професіонала неможлива без виховання у нього моральності. У такому розумінні, професійна культура виступає не тільки освітньою метою, а і засобом раціонального й ефективного використання свого потенціалу для її досягнення, потужним стимулом активізації професійного самовизначення, самопозиціонування майбутнього фахівця з професійної освіти.

Професійна культура майбутнього фахівця характеризує його як суб'єкта діяльності у сфері обраної професії. Формування професійної культури передбачає переведення нормативної основи професійної діяльності в особистий стиль її виконання, що характеризується вибором індивідуальних засобів і способів цієї діяльності і підходів до її проектування, а також мотивами, ціннісними орієнтаціями, особливостями процесу її виконання.

Перспективою подальших пошуків у контексті окресленої проблеми дослідження є детальне вивчення мотивів розвитку професійної культури здобувачів закладів вищої професійної освіти, а також її функцій і структурних компонентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безрученков Ю. В. Формування професійної культури майбутніх фахівців ресторанного господарства як науково-педагогічна проблема. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. Вип. 2. С. 28–36
2. Большая советская энциклопедия / ред. А. М. Прохоров. Москва: Сов. Энциклопедия, 1973. 608 с.
3. Бондаренко З. П. Деякі аспекти професійної підготовки студентів в умовах ВНЗ. URL : http://virtkafedra.ucoz.ua/e1_gurnal/pages/vyp7/konf3/Bondarenko.pdf (дата звернення 10.05.2022).
4. Вайнтрауб М. А., Романова А. М., Мося І. А., Білоконь Я. Ю. та ін. Модернізація змісту професійної освіти і навчання: теорія і практика: монографія / за ред. М. А. Вайнтрауб. Київ: ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2015. 328 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
6. Винославська О. В. Психологія : навч. посіб. для студ. вузів / ред. О. В. Винославська. Київ: ІНКІС. 2005. 352 с
7. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 375 с.
8. Гриньова В. М. Про співвідношення понять «професіоналізм», «професійна культура», «професійна компетентність», «професійна підготовка». *Педагогіка та психологія*. 2014. Вип. 45. С. 74–84
9. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 716 с
10. Козирєв М. П., Козловська Ю. Р. Професійне становлення фахівця в умовах вищого навчального закладу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2013. Вип. 1. С. 305–313.
11. Енциклопедія сучасної української мови: веб-сайт. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=51449 (дата звернення 11.05.2022)
12. Подмарков В. Г. Человек в мире профессий. *Вопросы философии*. 1972. № 8. С. 53–62
13. Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток: колективна монографія / за ред. Г. Є. Улунова. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. 300 с.
14. Соколова Г. Н. Труд и профессиональная культура. Минск: БГУ. 1980. 142 с.
15. Сучасний словник іншомовних слів / уклад. Л. І. Нечволод. Харків: Торсінг плюс, 2009. 768 с.
16. Фільштейн Л. М., Журавльов В. М. Професійна культура в аспекті підготовки фахівців. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Вип. 29. Серія: Економічні науки. Кіровоград: КНТУ, 2016. С. 12–18.

REFERENCES

1. Bezruchenkov Yu. V. Formuvannia profesiinoi kultury maibutnix fakhivtsiv restorannoho hospodarstva yak naukovopedagogichna problema [Formation of professional culture of future specialists of the restaurant industry as a scientific and pedagogical problem]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoi osvity*, 2013, Vyp. 2, pp. 28–36 [in Ukrainian].

2. Bol'shaja sovetskaja jenciklopedija [The Great Soviet Encyclopedia] / red. A. M. Prohorov. Moskva: Sov. Jenciklopedija, 1973, 608 p [in Russian].
3. Bondarenko Z. P. Deiaki aspekty profesiinoi pidhotovky studentiv v umovakh VNZ [Some aspects of professional training of students in the university]. URL : http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Bondarenko.pdf [in Ukrainian].
4. Vaintpaub M. A., Romanova A. M., Mosia I. A., Bilokon Ya. Yu. ta in. Modernizatsiia zmistu profesiinoi osvity i navchannia: teoriia i praktyka [Modernization of the content of vocational education and training: theory and practice] : monohrafiia / za red. M. A. Vaintpaub. Kyiv: TOV «NVP Polihrafservis», 2015, 328 p [in Ukrainian].
5. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Great Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language] / uklad. i holov. red. V. T. Busel. Kyiv, Irpin: VTF «Perun», 2009, 1736 p [in Ukrainian].
6. Vynoslavskaja O. V. Psykholohiia [Psychology] : navch. posib. dlia stud. vuziv / red. O. V. Vynoslavskaja. Kyiv: INKOS, 2005, 352 p [in Ukrainian].
7. Honcharenko S. U. Ukrainyskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid, 1997, 375 p [in Ukrainian].
8. Hrynova V. M. Pro spivvidnoshennia poniat «profesionalizm», «profesiina kultura», «profesiina kompetentnist», «profesiina pidhotovka» [On the ratio of concepts of «professionalism», «professional culture», «professional competence», «professional training»]. *Pedahohika ta psykholohiia*, 2014, Nr 45, pp. 74–84 [in Ukrainian].
9. Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of Education] / holov. red. V. H. Kremen. Kyiv: Yurinkom Inter, 2008, 716 p [in Ukrainian].
10. Kozryiev M. P., Kozlovska Yu. R. Profesiine stanovlennia fakhivtsia v umovakh vyshchoho navchalnoho zakladu [Professional formation of a specialist in the conditions of a higher educational institution]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriiia psykholohichna*, 2013, Vyp. 1, pp. 305–313 [in Ukrainian].
11. Entsyklopediia suchasnoi ukrainskoi movy [Encyclopedia of the Modern Ukrainian Language]. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=51449 [in Ukrainian].
12. Podmarkov V. G. Chelovek v mire professij [Man in the world of professions]. *Voprosy filosofii*, 1972, Nr 8, pp. 53–62 [in Russian].
13. Profesiina kultura: sutnist, fakhovi osoblyvosti, rozvytok [Professional culture: essence, professional features, development] : kolektyvna monohrafiia / za red. H. Ye. Ulunova. Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka, 2016, 300 p [in Ukrainian].
14. Sokolova G. N. Trud i professional'naja kul'tura [Work and professional culture]. Minsk: BGU, 1980, 142 p [in Russian].
15. Suchasnyi slovnyk inshomovnykh sliv [Modern dictionary of foreign words] / uklad. L. I. Nechvolod. Kharkiv: Torsinh plius, 2009, 768 p [in Ukrainian].
16. Fil'shtein L. M., Zhuravlov V. M. Profesiina kultura v aspekti pidhotovky fakhivtsiv [Professional culture in the aspect of training specialists]. *Naukovi pratsi Kirovohradskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu*. Vyp. 29. Seriiia: Ekonomichni nauky. Kirovohrad: KNTU, 2016, pp. 12–18 [in Ukrainian].